

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060403

SLUTLIGT BESLUT
2024-05-21
Stockholm

Mål nr
ÖM 7136-23

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Umeå tingsrätts, mark- och miljödomstolen, slutliga beslut 2023-05-11 i mål nr M 523-22, se bilaga A

PARTER

Klagande

Swerock Aktiebolag,

Ombud: Advokat C.H. och biträdande jurist C.A.

Motpart

1. Länsstyrelsen i Västerbottens län
2. Föreningen Svenskt Landskapsskydd,
- Ombud för 2: H.W.
3. K.N.
4. J-I.O.
5. Stöttingfjällets miljöskyddsförening
6. Vapstens sameby

SAKEN

Avvisad ansökan om tillstånd

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS BESLUT

Mark- och miljööverdomstolen undanröjer mark- och miljödomstolens slutliga beslut och återförvisar målet dit för fortsatt handläggning.

Dok.Id 2072376

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.avd6@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:30

BAKGRUND

Swerock Aktiebolag (Swerock) ansökte vid Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen i Västerbottens län (miljöprövningsdelegationen) om tillstånd till fortsatt och utvidgad täktverksamhet inom fastigheten X i Lycksele kommun.

Miljöprövningsdelegationen gav bolaget tillstånd till verksamheten och föreskrev vissa villkor. Beslutet överklagades till mark- och miljödomstolen av bl.a. Swerock, Föreningen Svenskt Landskapskydd, K.N., J-I.O., Stöttingfjällets miljöskyddsförening och Vapstens sameby. Mark- och miljödomstolen, som ansåg att det förelåg processhinder till följd av brister i miljökonsekvensbeskrivningen, undanröjde miljöprövningsdelegationens tillståndsbeslut och avvisade ansökan. Swerock har överklagat avvisningsbeslutet till Mark- och miljööverdomstolen.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Swerock har *i första hand* yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa det av miljöprövningsdelegationen meddelade tillståndet, dock med ändring av villkor 3, 5, 7, 8 och 17 så att de får följande lydelse.

3. Brytmängden och mängden utlastat material får maximalt uppgå till 100 000 ton per år. Utlastningen av material får dock under fyra år av tillståndstiden uppgå till maximalt 200 000 ton.

5. Den ekvivalenta ljudnivån från verksamheten får utomhus vid bostäder inte överstiga följande värden:

50 dBA	helgfri måndag–fredag	kl. 06.00–18.00
45 dBA	lördagar, söndagar och helgdagar	kl. 06.00–18.00
45 dBA	kvällstid	kl. 18.00–22.00
40 dBA	nattetid	kl. 22.00–06.00

Nattetid ska dessutom gälla att momentanvärden får uppgå till högst 55 dBA vid bostäder.

Kontroll ska genomföras det första året som verksamheten bedrivs i täkten. Därefter ska mätningar genomföras så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer eller på tillsynsmyndighetens begäran. De angivna värdena ska då kontrolleras genom immissionsmätningar och/eller närfältsmätningar och beräkningar. I de fall mätning sker ska dessa utföras vid barmarksförhållanden. Ekvivalentvärdena ska beräknas för de tider då

verksamheten pågår och beräknas för samtliga arbetsmoment som kan pågå samtidigt.

Om resultaten visar att meddelade värden överskrids ska tillsynsmyndigheten informeras och åtgärder vidtas.

7. Verksamhet får bedrivas helgfria vardagar, måndag–fredag kl. 06.00–22.00. Borrning, sprängning, skutknackning och krossning får endast bedrivas helgfri måndag–fredag 07.00–18.00.

Tillsynsmyndigheten får därutöver vid specifika behov medge att arbetstiderna vid verksamheten utökas under förutsättning att övriga villkor innehålls.

8. Om bolaget avser att bedriva verksamhet under perioden 1 oktober till 30 april ska samråd hållas med berörd sameby. Samråd ska ske i syfte att lämpliga skyddsåtgärder och anpassning av täktverksamheten kan vidtas utifrån aktuella omständigheter för rennäringens bedrivande.

17. Uttag av berg ska ske med en successiv efterbehandling allt eftersom brytningen fortskrider. Efterbehandlingen ska ske i samråd med samebyn och tillsynsmyndigheten. Brytningsområdets slänter får vid efterbehandling inte ges en brantare lutning än 1:2,5. Slänterna ska vara stabila och avrundas mjukt vid släntrön och släntröt samt i övrigt mjukt anpassas till angränsande terräng och utan påtagliga stup.

Till dess efterbehandling är slutförd ska stängsel finnas uppsatt i terrängen runt brytningsområdet, där fallhöjden överstiger 3 m.

Täkten ska som en del av efterbehandlingen återvegeteras.

Swerock har även yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva delegationen till tillsynsmyndigheten att besluta om annan förläggning av arbetstiden om särskilda skäl föreligger samt fastställa placering och utformning av sedimentationsanläggningar.

Swerock har *i andra hand* yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska undanröja mark- och miljööverdomstolens beslut och återförvisa målet dit för fortsatt handläggning.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har medgett att miljöprövningsdelegationens tillståndsbeslut fastställs och att villkor 3 ändras i enlighet med vad Swerock yrkat. I

fråga om villkor 8 har länsstyrelsen medgett att detta kompletteras med en tidsbegränsning. Länsstyrelsen har motsatt sig Swerocks yrkanden i övrigt.

Föreningen Svenskt Landskapsskydd, Stöttingfjällets miljöskyddsförening och Vapstens sameby har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens beslut.

K.N. och J-I.O. har beretts tillfälle att yttra sig men inte hörts av.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS SKÄL

Mark- och miljödomstolen har bedömt att den av Swerock ingivna miljökonsekvensbeskrivningen varit bristfällig med avseende på den ansökta verksamhetens påverkan på rennäringen. Mark- och miljödomstolen har ansett att det saknas en redogörelse över hur samebyn använder den aktuella platsen och hur betesförhållandena ser ut på platsen samt att det finns brister i beskrivningen av de kumulativa effekterna för rennäringen. Swerock har i Mark- och miljööverdomstolen kompletterat utredningen med en s.k. rennäringanalys där påverkan beskrivs. Vapstens sameby har anfört att det saknas stöd för bedömningarna i analysen, men inte närmare redogjort för i vilka avseenden som utredningen brister.

Enligt Mark- och miljööverdomstolen beskriver rennäringanalysen i tillräcklig utsträckning Vapstens samebys markanvändning i det aktuella området. Rennäringanalysen redogör vidare för den ansökta verksamhetens påverkan på rennäringen, liksom för verksamhetens och andra pågående och planerade verksamheters kumulativa effekt för rennäringen. I analysen redogörs också för planerade skyddsåtgärder. Mark- och miljööverdomstolen gör sammanfattningsvis bedömningen att den komplettering som Swerock gett in innebär att miljökonsekvensbeskrivningen är tillräcklig vad avser påverkan på rennäringen. Det har inte framkommit att miljökonsekvensbeskrivningen i något annat avseende skulle vara så bristfällig att den inte kan läggas till grund för en prövning av ansökan. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att miljökonsekvensbeskrivningen kan godtas och att det därmed inte finns skäl att avvisa bolagets ansökan.

Eftersom mark- och miljödomstolen avvisade bolagets ansökan, prövade domstolen inte de övriga invändningar som framställts i överklagandena av miljöprövningsdelegationens tillståndsbeslut. Det är med hänsyn till instansordningen inte lämpligt att den prövningen görs i Mark- och miljööverdomstolen som första instans. Mark- och miljödomstolens avvisningsbeslut ska därför undanröjas och målet återförvisas dit för fortsatt handläggning.

Avgörandet får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Malin Wik, tekniska rådet Annika Billstein Andersson samt hovrättsråden Katarina Welin, referent, och Helen Blomberg.

Föredragande har varit Ylva Svensson.

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

SLUTLIGT BESLUT
2023-05-11
meddelat i Umeå

PARTER

Klagande

1. Föreningen Svenskt Landskapsskydd

2. K.N.

3. J-I.O.

4. Stöttingfjällets miljöskyddsförening

5. Vapsten sameby

Klagande och motpart

Swerock AB

Ombud: Advokat C.H.
Advokatfirman Delphi

Motpart

Länsstyrelsen i Västerbottens län

ÖVERKLAGAT BESLUT

Beslut av Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen i Västerbottens län den 19 januari 2022 i ärende nr 551-8261-2020, se bilaga 1

Dok.Id 445095

Postadress
Box 138
901 04 Umeå

Besöksadress
Nygatan 45

Telefon
090-17 21 00
E-post: mmd.umea@dom.se
www.domstol.se, Info om vår
personuppgiftsbehandling:
www.umeatingsratt.domstol.se eller
kontakta oss

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:00

SAKEN

Tillstånd till täktverksamhet för utvinning av berg inom fastigheten X, Lycksele kommun

BESLUT

Mark- och miljödomstolen undanröjer miljöprövningsdelegationens beslut och avvisar Swerock AB:s ansökan om tillstånd.

BAKGRUND

I oktober 2020 lämnade Swerock AB (Swerock) in en ansökan om tillstånd till täktverksamhet inom fastigheten X, Lycksele kommun, till Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen i Västerbottens län (miljöprövningsdelegationen). Miljöprövningsdelegationen lämnade den 19 januari 2022 bolaget tillstånd till fortsatt och utvidgad täktverksamhet för uttag av högst 499 000 ton berg varav 6 000 ton utsprängt berg samt hantering av morän på bergytan.

Miljöprövningsdelegationen avslag bolagets yrkande om en tillståndstid på 25 år och förordnade att tillståndet skulle gälla till och med den 19 januari 2039. Tillståndet förenades med ett antal villkor gällande bl.a. buller, transporter och rennäring.

Miljöprövningsdelegationens beslut överklagades till mark- och miljödomstolen. I beslut 2 september 2022 avvisade och avskrev mark- och miljödomstolen ett antal överklaganden. Domstolen avvisade och avslag även ett antal yrkanden som framställdes av Stöttingfjällets miljöskyddsförening och Föreningen Svenskt Landskapsskydd. Efter domstolens beslut kvarstår Vapsten sameby, Swerock, Stöttingfjällets miljöskyddsförening, Föreningen Svenskt Landskapsskydd, K.N. och J-I.O. som klagande i målet.

Mark- och miljödomstolen har i beslut den 16 februari 2023 ogillat yrkande från Stöttingfjällets miljöskyddsförening angående jäv.

YRKANDEN M.M.

Klagandenas yrkanden

Vapsten sameby har i första hand yrkat att den ansökta verksamheten inte ska bedömas som tillåtlig och i andra hand att ytterligare villkor med hänsyn till rennäringen ska fastställas alternativt att tillsynsmyndigheten i samråd med Sametinget ges delegation att besluta om ytterligare villkor avseende rennäringen. Som förslag till villkor har samebyn anfört att sökanden inte ska tillåtas ha verksamhet i täkten under tid då renskötseln är tillåten i området och att samebyn ersätts för den skada (betesbortfall och merarbeten) som täkten innebär.

Swerock har yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva delegationer till tillsynsmyndigheten att besluta om annan förläggning av arbetstiden om särskilda skäl föreligger samt möjligheten att fastställa placering och utformning av sedimentationsanläggningar. Swerock har vidare yrkat att mark- och miljödomstolen ska ändra villkor 3, 5, 7, 8 och 17 enligt följande (ändringar markerade med under- respektive överstrykning).

3. Årsproduktionen ~~Brytmängden~~ får maximalt uppgå till 100 000 ton per år. ~~under en tidsperiod på maximalt 2 år. Under den övriga tillståndstiden får årsproduktionen inte överstiga 20 000 ton.~~ Mängden utlastat material per år får maximalt uppgå till 100 000 ton. Under 4 år av tillståndstiden får utlastning av material dock uppgå till maximalt 200 000 ton per år.

5. Den ekvivalenta ljudnivån från verksamheten får utomhus vid bostäder inte överstiga följande värden:

50 dBA	helgfri måndag-fredag	kl. 06.00–18.00
45 dBA	lördagar, söndagar och helgdagar	kl. 06.00–18.00
45 dBA	kvällstid	kl. 18.00–22.00
40 dBA	natttid	kl. 22.00–06.00

~~Vid skutknackning som alstrar s.k. impulsjud ska värdena sänkas med 5 dBA under den tid som skutknackning pågår. Natttid ska dessutom gälla att momentanvärden får uppgå till högst 55 dBA vid bostäder.~~

Kontroll ska genomföras det första året som verksamhet bedrivs i tälkten. Därefter ska mätningar genomföras så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer eller på tillsynsmyndighetens begäran dock minst en gång årligen de första tre år som verksamhet bedrivs i tälkten. De angivna värdena ska då kontrolleras genom immissionsmätningar och/eller närfältsmätningar och beräkningar. I de fall mätning sker ska dessa utföras vid barmarksförhållanden. Ekvivalentvärdena ska beräknas för de tider då verksamheten pågår och beräknas för samtliga arbetsmoment som kan pågå samtidigt.

Om resultaten visar att meddelade värden överskrids ska tillsyns-myndigheten informeras och åtgärder vidtas.

7. Verksamhet får bedrivas helgfria vardagar, måndag-fredag kl. 06.00-22.00. Borrning, sprängning, skutknackning och krossning får endast bedrivas helgfri måndag-fredag 07.00-18.00. ~~Transporter längst Leksjövägen i riktning mot väg 365, får endast ske helgfria dagar, måndag-fredag, 07.00-18.00.~~

~~Om särskilda skäl föreligger får tillsynsmyndigheten under en begränsad period medge en annan förläggning av arbetstiden. Tillsynsmyndigheten får därutöver vid specifika behov medge att arbetstiderna vid verksamheten utökas under förutsättning att övriga villkor innehålls.~~

8. Om bolaget avser att bedriva verksamhet under perioden 1 oktober till 30 april ska samråd hållas med berörd sameby. Samråd ska ske i syfte att lämpliga skyddsåtgärder och anpassning av täktverksamheten kan vidtas utifrån aktuella omständigheter för rennäringens bedrivande. ~~Samråd behöver dock endast hållas om behov av det framkommit i kontakt med samebyn.~~

~~Under perioden 1 oktober till 30 april, om renar vistas i området eller planeras tas till området, får täktverksamhet endast bedrivas i den omfattning som berörd sameby medger och uppehåll i delar eller hela verksamheten ska göras om sådant behov framkommer från samebyn.~~

17. Uttag av berg ska ske med en successiv efterbehandling allt eftersom brytningen fortskrider. Efterbehandlingen ska ske i samråd med samebyn och tillsynsmyndigheten. Brytningsområdets slänter får vid efterbehandling inte ges en brantare lutning än 1:2,5. Slänterna ska vara stabila och avrundas mjukt vid släntkrön och slänthot samt i övrigt mjukt anpassas till angränsande terräng och utan påtagliga stup.

Till dess efterbehandling är slutförd ska stängsel finnas uppsatt i terrängen runt brytningsområdet, där fallhöjden överstiger 3 m. ~~Täkten ska efterbehandlas inom tillståndstiden.~~ Täkten ska som en del av efterbehandlingen återvegeteras.

Stöttingfjällets miljöskyddsförening och Föreningen Svenskt Landskapsskydd, har yrkat att tillstånd inte ska meddelas för täktverksamhet som har vindkraft som ändamål.

Stöttingfjällets miljöskyddsförening har vidare krävt att målet ska överlämnas till polis och åklagare för åtal i allmän domstol samt att domstolen ska utge kopia på kunskapssammanställning rörande vindkraftverks bullerspridning och hur störningskänsliga arter påverkas och vindkraftutbyggnad.

K.N. och J-I.O. har yrkat att det överklagade beslutet ska ändras så att tillstånd inte ges för täktverksamheten.

Motparternas inställning

Swerock har motsatt sig samtliga klagandes yrkanden.

Länsstyrelsen i Västerbottens län (länsstyrelsen) har tillstyrkt bolagets förslag till ändrad formulering av villkor 3, men har i övrigt bestritt ändring av miljöprövningsdelegationens beslut.

UTVECKLING AV TALAN I MARK OCH MILJÖDOMSTOLEN

Vapsten sameby

Vapsten sameby har till stöd för sitt överklagande anfört i huvudsak följande.

Brister i utredningen

Enligt 3 kap. 5 § miljöbalken åligger det sökanden att utreda och redogöra för eventuell påverkan på rennäringen (se mark- och miljödomstolens avgörande den 11 februari 2021, mål nr: P 1592-20). Bolagets utredning brister i förhållande till rennäringen. Det framgår inte att verksamheten uppfyller kraven i 2 kap. miljöbalken avseende exempelvis lokalisering, bästa teknik, skyddsåtgärder etc. och att den ska anses tillåtlig i förhållande till rennäringen. Det saknas vidare helt en redogörelse om hur den planerade verksamheten kan tänkas försvåra rennäringens markanvändning av området, oaktat att det inte är ett riksintresseområde. Av 3 kap. 5 § 1 st miljöbalken framgår att områden som är av betydelse för rennäringen så långt möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra rennäringens bedrivande. Verksamhetsområdet ligger mellan riksintresseområden för rennäringen som består av en flyttled. Bolaget har redogjort för att själva verksamhetsområdet ligger utanför riksintresseklassificerade flyttleder. Enligt samebyn saknas uppgifter om den ansökta täktverksamheten kan komma att påverka rennäringens intilliggande riksintresseområden. Bolaget konstaterar bara i handlingarna att man inte bedömer att så är fallet men redogör inte för hur bolaget har kommit fram till den slutsatsen. Enligt Mark- och miljööverdomstolens dom den 20 maj 2020, mål M 2288-19 framgår bland annat att en flyttled kan komma att påverkas av en täktverksamhet i sådan utsträckning (betesbortfall, försvårande av renflytt etc.) att det finns risk för att täktverksamheten kan komma att påverka rennäringens intresset på ett oacceptabelt sätt. Därtill förelåg ett förslag till skyddsvillkor som domstolen ansåg inte i tillräcklig grad reducerade det intrång som en täktverksamhet kan innebära.

Utvidgningen av täkten kommer att innebära betesbortfall och minskade områden för renarna att uppehålla sig inom vilket inte heller på något vis har redogjorts för. Detta innebär ett intrång i samebyns rätt till det aktuella området och rätten att bruka land och vatten till underhåll för sig och sina renar (1 § rennäringslagen 1971:437).

Enligt samebyn saknas det i såväl ansökan som utredningen redogörelser för vattenfrågorna och hur dessa ska hanteras i förhållande till rennäringen hur det eventuellt påverkar samebyn och dess medlemmar. Tillgången till vinterbete utgör flaskhalsen för renskötseln. Det är för samebyn problematiskt att vinterbetesmarkerna exploateras i den omfattning som nu sker inom samebyn. Det leder till att

betesresurserna minskar och att de sammanhängande betesområdena fragmenteras i allt högre takt. Denna problematik är exempel på vad som hade kunnat redogöras för rörande samebyn och effekterna av de kumulativa effekterna inom samebyns vinterbetesmarker och som enligt samebyns bestämda uppfattning ska ligga till grund för om en verksamhet kan finnas tillåtlig eller inte.

Inom det aktuella området finns flertalet tillstånd för etablering av vindkraftsparker med ett stort antal vindkraftverk. Därtill föreligger för närvarande en prövning av gruvverksamhet i Fäboliden och en ansökan för fortsatt anrikningsverksamhet i Svartlidengruvan. Även Brattfors vattenkraftverk har tillstånd och medgetts anstånd att uppfylla de villkor av hänsyn till rennäringsenheten för att nämna några exempel på det stora antalet konkurrerande markanvändare inom samma område. För Vapsten sameby innebär detta att samebyns betesresurser minskar och att de sammanhängande betesområdena fragmenteras i allt högre takt. Denna problematik är exempel på vad som hade kunnat redogöras för rörande samebyn och effekterna av de kumulativa effekterna inom samebyns vinterbetesmarker. Mot bakgrund av de många konkurrerande markanvändare inom samebyns västligaste betesområde bör domstolar och myndigheter vara mer noggranna på de redogörelser av de kumulativa effekterna som sökandena tillhandahåller.

Vidare är de kumulativa bedömningarna inte tillräckliga. Dels ska den planerade åtgärden sett mot bakgrund av det som redan är tillståndsgivet inom samebyns marker och i synnerhet närområdet till verksamhetsområdet redogöras för. Dels ska en kumulativ utredning innehålla en utvärdering av hur den ansökta verksamhetens påverkar berörd samebys samlade vinterbetesresurser. Det är betydelse för såväl det enskilda som det allmänna rennäringsintresset.

Sökanden har uppgett att det föreligger befintliga intrång och att den ansökta verksamheten därmed bedöms hamna på en godtagbar nivå i förhållande till rennäringsenheten. Med anledning av det får samebyn hänvisa till det utslag som Hovrätten för övre Norrland meddelade 21 juni 2010 (Ö 545-05) där domstolen redogör för betydelsen av redan befintliga intrång och som en del av den pågående markanvändningen. Domstolen förklarar vidare att det är den senaste inkomna verksamheten som bär ansvar för om den påverkar rennäringsenhetens möjlighet att fortsatt ha sin markanvändning intakt. Det är bl.a. med anledning därav som den kumulativa utredningen är så viktig när nya verksamheter ska tillåtligsprövas.

Bolaget har inte lyckats visa att den ansökta utvidgningen av tälten kan bedrivas utan att rennäringsenheten påtagligt försvåras och miljökonsekvensbeskrivningen borde inte ha godkänts. Miljöprövningsdelegationen har hanterat bristerna i ansökan genom att besluta om villkor rörande rennäringsenheten. Detta är inte ett korrekt förfaringsätt och innebär en felaktig tillämpning av gällande bestämmelser om utrednings- och kunskapskrav i 2 och 6 kap. miljöbalken samt uppenbara rättssäkerhetsbrister i förhållande till både det enskilda som det allmänna rennäringsintresset. Det går inte heller att utläsa om miljöprövningsdelegationen prövat tillåtligheten utifrån hänsyn till rennäringsenheten enligt 3 kap. 5 § miljöbalken. Det av miljöprövningsdelegationen fastställda

villkoret avhjälpes inte de konsekvenser som följer av den sökta verksamheten på samebyns renskötsel och rennäringens framtida förutsättningar inom samebyn.

Rätten till mark- och vattenområden, det enskilda och allmänna intresset

Det finns anledning för såväl exploatörer, myndigheter och domstolar att noga utvärdera hur rennäringens intressena ska hanteras för att inte innebära successiva egendomsrättsliga intrång i berörda samebyars bruksrätt till att bruka mark och vatten till underhåll för sig och sina renar och dels hur den markanvändningen ska kunna garanteras i framtiden, vilket är avgörande för det allmänna rennäringens intresset.

Intrånget som uppkommer med anledning av det beviljade tillståndet uppkommer på rennäringen både som ett enskilt intresse som det allmänna intresset. Med anledning av hur oklart detta rättsläge förefaller vara för ansvariga myndigheter hänvisar samebyn till Naturvårdsverkets yttrande till Mark- och miljööverdomstolen i mål nr M 6328-16, som avsåg vindkraftspark i Hornmyran i Lycksele kommun och inom samebyn vinterbetesområde. Myndigheten skriver i sitt yttrande att det allmänna rennäringens intresset är rättsligt skilt från det enskilda rennäringens intresset som medlemmarna i en sameby innehar med stöd av rennäringens bestämmelser. Även om det enskilda rennäringens intresset i princip sammanfaller med och utgör en förutsättning för det allmänna rennäringens intresset måste dessa hanteras separat ur rättslig synvinkel. Den enskilda renskötselrätten omfattas av egendomsskyddet i 2 kap. 15 § regeringsformen. En inskränkning i en sådan rätt att nyttja fast egendom får göras endast efter godkännande från den enskilde rättighetsinnehavaren eller genom ett expropriationsliknande förfarande där kompensation för intrånget utgår. Myndighetens ställningstagande rörande rennäringens intressena är alltså desamma efter samtal med myndigheten och mot bakgrund av den tid som har förlupit sedan yttrandet upprättades.

Tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken medför inte att rådighetsfrågan i förhållande till rennäringen och samebyn är löst. Ett eventuellt tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken medför endast en rätt för tillståndshavaren att bedriva sökt verksamhet men innebär ingen rätt att bedriva verksamheten i konflikt med andra enligt 2 kap. 15 § regeringsformen egendomsskyddade rättigheter. Renskötselrätten är en sådan rättighet. Renskötseln är både ett allmänt och ett enskilt intresse som tillkommer medlemmarna i en sameby med stöd av rennäringens bestämmelser. Den enskilda renskötselrätten omfattas av egendomsskyddet, vilket innebär att en sameby och dess medlemmars rätt att nyttja land och vatten (1 § rennäringens lagen) inte får inskränkas utan antingen samebyns godkännande eller att kompensation utgår för intrånget i den enskilda rätten. Att renskötseln omfattas av egendomsskyddet slogs bland annat fast av Högsta domstolen i mål NJA 1981 s.1.

Detta innebär således att om en exploatör vill skaffa sig rådighet över en fastighet som är belastad med renskötselrätt kan det ske genom civilrättsliga överenskommelser eller genom ett expropriationsliknande förfarande. Detta innebär också att det i en civilrättslig kontext inte räcker med endast ett avtal med fastighetsägaren för att ha en s.a.s ren rådighet till den fastighet som ansökan anser.

Det faktum att renskötselintresset utgör också ett allmänt intresse innebär enligt samebyn att det föreligger ett förhållandevis långtgående utredningsansvar som enligt officialprincipen ankommer på såväl domstol och myndigheter.

Internationell rätt

Sveriges konventionsåtaganden om enskildas mänskliga rättigheter måste beaktas vid tillämpning av svensk lagstiftning. Av artikel 27 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter följer att medlemmar av minoritetsgrupper har rätt att utöva sin kultur och att det kan vara nödvändigt att tillförsäkra dem fortsatt tillgång till mark och vatten som de traditionellt har brukat om det utgör en förutsättning för vidmakthållandet av kulturen. I internationell praxis har sedvanerättsliga principer tillmätts särskild betydelse vid fastställandet av sådana markrättigheter. Även detta medför att den sedvana som har tillämpats vid samernas utnyttjande av lappmarkerna måste beaktas. Detta korrelerar med tankarna bakom bestämmelsen i 1 kap. 2 § 6 st regeringsformen där det framgår att det samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas (se rättsfallet NJA 2020 s. 3).

Det föreligger en kränkning av rättigheten som följer av artikel 27 om ingreppet medför väsentliga negativa konsekvenser för möjligheten att utöva sin kultur. En begränsning av betesmarkerna som i sig leder till att renägarna inte längre har möjlighet att hålla det antal renar som krävs för att kunna leva av sin näring utgör i sig ett starkt argument för att ingreppet utgör ett allvarligt hot mot rennäringen och därmed även kulturen. Artikeln ger inte staterna något större utrymme för bedömningar som innebär att andra samhällsintressen vägs mot minoriteters intressen eftersom den i sig skulle innebära att skyddet och syftet med bestämmelsen sätts ur spel om majoritetsbefolkningen ska ha företräde i bedömningen av respektive grupps behov och intressen (se Høyesterett dom i Fosensaken den 11 oktober 2020).

Det åligger det allmänna genom myndigheter och domstolar att säkerställa att de förpliktelser som följer av internationell rätt i förhållande till samerna och rennäringen inte kränks.

Den nu ifrågavarande verksamheten innebär att samebyn kommer att ha svårt att fortsatt bedriva renskötsel inom det aktuella betesområdet, både sett isolerat och tillsammans med övrig konkurrerande markanvändning. Det drabbar ett stort antal renägare inom samebyn och riskerar att påverka samebyns medlemmar och den samiska kulturen och det samiska samhället negativt.

Stöttingfjällets miljöskyddsförening och Föreningen Svenskt Landskapsskydd

Stöttingfjällets miljöskyddsförening, till vars överklagande Föreningen Svenskt Landskapsskydd har anslutit sig, har till stöd för sitt överklagande anfört i huvudsak följande.

Täktverksamhet överklagas i den del den ska förse vindkraftsverksamhet med material. Vindkraft förstör livsmiljön och exploatörer lurar andra på pengar. Täkt för vindkraft är onödig när täkt inte får användas för vindkraft. Alla tillstånd är överklagade och tillstånden utgör ingen rättighet att användas i konflikt med klagande. Tanken med tükten är att förvärva vindkraftbrott som bolaget redan är inblandad i.

Swerock är polisanmälda för miljöbrott på Fäbodberget och får inte meddelas fler tillstånd.

K.N.

K.N. har till stöd för sitt överklagande anfört i huvudsak följande. Han äger tillsammans med sina syskon Y och har flera fastigheter på denna mark. Det är enligt kartskiss 650 meter från den planerade tükten. Fastigheten nyttjas regelbundet under året för friluftsliv, jakt etc. Det kommer att vara en omöjlighet att vistas vid fastigheten under pågående täktverksamhet. Fastigheten kommer att störas kraftigt av sprängningar i form av buller, damm, transportbuller. Det finns ingen framtid för dessa fastigheter om täktverksamheten blir av då tillstånd givits till år 2039. Fastigheten kommer även att förlora marknadsvärde och kommer inte att kunna säljas pga. täktverksamheten.

Beslutet är felaktigt då transporter till den planerade täktverksamheten ska ske på befintlig skogsväg, Leksjövägen och ut till väg 365 vid Åttonträsk. Leksjövägen är en enskild väg och Swerock har inget tillstånd att nyttja vägen för sina transporter. I beslutet den 19 januari 2022 har hänsyn inte tagits till detta faktum. Det är helt uteslutet att Leksjövägen ska användas för Swerocks transporter. Vägen är inte dimensionerad för tunga transporter. Vid det tidigare tillståndet som Swerock hade under 2000-talet så var det stora problem med att det inte gick att mötas på vägen. Hela vägen har fått sättningar med cirka 30 cm och Swerock har inte återställt vägen i dess ursprungliga skick efter avslutat tillstånd. Om täktverksamheten trots överklagan ändå ska ges tillstånd så behöver frågan kring transporter revideras. Det enda tänkbara i detta scenario är att ny väg får ledas från X och ut via Granbergsvägen.

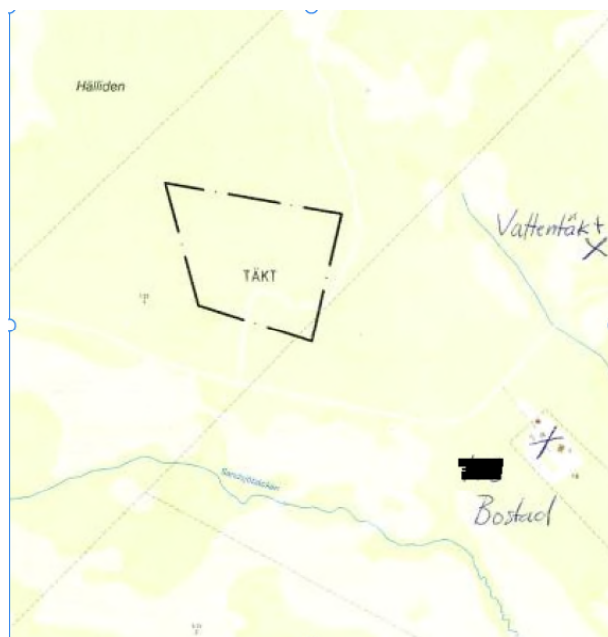
Utifrån bolagets redovisning kommer 299 000 ton material att fraktas på Leksjövägen. Han ifrågasätter därför Swerocks slutsats att det inte kommer att ske någon ökning av antalet transporter som passerar bostadshus längs Leksjövägen. Den ansökta verksamheten är endast strategiskt lokaliserad sett till den norra vindkraftsparkens behov av material och då om en totalmängd på 200 000 ton.

Begränsningen som gäller för antalet transporter per dygn enligt beslutet är 52 under den maximala produktionen på 100 000 ton under max två år. Minst 17 av dessa transporter kommer att gå längs med Leksjövägen vilket innebär att ca 8 840 transporter beräknas ske längs Leksjövägen under de första två åren och därefter ca 884 transporter årligen i 15 år.

Av beslutet framgår inte hur nära Leksjövägen som fastigheterna på Lycksele Y står. Avståndet till första fastighet är 50–75 meter. Denna fastighet kommer att störas kraftigt av transportbuller och damm.

I beslutet har inga synpunkter vänts mot säkerheten. Leksjövägen är en smal grusväg där det inte går att mötas två fordon. Under pågående transporter kommer de således inte kunna ta sig till eller från Lycksele Y. De är tre generationer i familjen som vistas regelbundet i Ledningsvall. De frågar sig hur räddningsfordon skulle kunna ta sig fram på vägen om någon blir akut sjuk eller om det skulle börja brinna, när transporter sker och blockerar vägen. Det är även små barn som vistas i Lycksele Y och de ifrågasätter hur säkerheten ska kunna garanteras så att inga olyckor sker om barnen springer ut på vägen.

Lycksele Y har sin vattenförsörjning via en kalkkälla som ligger cirka 600 meter från tälkten och cirka 75 meter från Leksjövägen. Vattenledningen går från kalkkällan under Leksjövägen och vidare till fastigheten Lycksele Y. Ytterligare sättningar i vägen skulle innebära att vattenledningen blir skadad och inte kommer att fungera. Ingen bedömning har gjorts vad gäller eventuella sättningar och skador vid nyttjande av Leksjövägen. Ingen redovisning har heller gjorts för hur Swerock ska se till att vattenledningen inte kommer att skadas vid transporter.

Figur 1. K.N:s. skiss över vattentäkt och bostads placering i förhållande till tälkten.

Kvaliteten på vattnet i källan är idag väldigt bra, i beslutet har det inte tagits hänsyn till eventuell påverkan av vattnets kvalitet då det kan finnas risker för att det förorenas dels av sprängningar och dels av damm och avgaser från transporter.

Sedan beslutet den 19 januari 2022 så har landskapet mellan tälkten och fastigheten

Lycksele Y förändrats. All skog mellan täkten och fastigheten har avverkats under mars 2022. Således kommer bullernivåerna från täkten att bli större då det inte finns någon skog som kan absorbera ljud. Damm från täkten kommer också att spridas snabbare och längre då landskapet nu är öppet. Nya mätningar behöver därför göras. Enligt Swerocks samråd från den 20 april 2020 så ska bolaget utföra en bullerberäkning mot Lycksele Y då denna fastighet ligger närmare än 1 kilometer från täkten. I beslutet den 19 januari 2022 står inget om att denna bullerberäkning är utförd. Han har inte fått ta del av någon sådan bullerberäkning.

Det står i beslutet den 19 januari 2022 att huvudsyftet med den fortsatta och utvidgade täktverksamheten är att förse de planerade vindkraftparkerna i närområdet med material. Begränsningen till antal år som täktverksamheten får ske har dragits ner utifrån att det största behovet är i uppbyggnadsfasen av vindkraftverken och att det inte finns definierat något specifikt vägprojekt eller liknande som förklarar den långa tillståndstiden. Även mängden material som får brytas har beslutats utifrån att den största mängden av täktverksamheten ska användas till vindkraftparkerna. Vindkraft i Fjällberg AB har den 1 juni 2020 lämnat in en ansökan om ändringstillstånd för vindpark Fjällberg där de vill höja vindkraftverken från tidigare tillstånd 200 meter till 230 meter och att igångsättningstiden för ändringstillståndet ska vara 5 år från att miljöprövnings-delegationens beslut vunnit laga kraft. Ändringstillståndet är fortfarande inte beslutat, och detta har överklagats. Således finns det i nuläget inget tillstånd för vindkraftpark som beslutet gällande täktverksamheten kan luta sig emot. Eftersom Swerock har uppgett att 270 000 ton material ska användas till närliggande vindkraftverk är det en relevant fråga om vindkraftverken kommer att uppföras i Fjällberg eller inte.

Ledningsvall viltvårdsområde kommer inte längre att kunna bedriva jakt i området pga. sprängningar, inhängningar och transporter. Nu aktuell verksamhet är fem gånger så stor som den täktverksamhet som tidigare bedrivits på den aktuella fastigheten. Naturområdet som påverkas är fem gånger så stort och sprängning, kross och transporter kommer att bli fem gånger fler. Eftersom en sträcka om minst 200 meter kommer att förses med stängsel är det klart att djurens vistelse i området kommer att förändras och därmed även förutsättningarna för att bedriva jakt i området.

Vad gäller efterbehandling har Swerock inte gjort någon efterbehandling av området vad avser det tidigare tillståndet som gick ut år 2019. Det har inte satts upp några stängsel för området där fallhöjden är mer än tre meter. Eftersom Swerock inte har uppfyllt skyldigheten att efterbehandla enligt det förra tillståndet finns skäl att ifrågasätta att Swerock vad gäller aktuell tillståndsansökan kommer att uppfylla dessa skyldigheter.

J-I.O.

J-I.O. har till stöd för sitt överklagande anfört i huvudsak följande. Han äger ett fritidshus inom Lycksele Y som ligger 4 m från väg där det kommer att köras tunga transporter. Detta vilket medför ökade olägenheter för honom. När han går i pension i maj har han tänkt att vistas i fritidshuset i 7–8 månader om året

för att njuta av naturen och lugnet. Han jagar inom Ledningsvalls jaktområde och jakt kommer, utifrån vad han har hört, inte kunna utföras under perioden.

Swerock

Swerock har till stöd för sitt överklagande och sin inställning anfört i huvudsak följande.

Grunder för överklagandet

Villkor 3

Miljöprövningsdelegationen har föreskrivit att den maximala årsproduktionen får uppgå till 100 000 ton under 2 år. Resterande år får årsproduktionen uppgå till 20 000 ton.

Swerock har hos miljöprövningsdelegationen redogjort för ett axplock av de projekt bolaget avser att avsätta material till. I täktens närhet planeras det inför uppförande av vindkraftsparker. Swerocks täkt är den enda täkten belägen inom en radie om 40 kilometer från de planerade vindkraftsparkerna och Swerock bedömer att projekten kommer ha behov av ca 270 000 ton material. Resterande tillståndgiven mängd kommer främst att avsättas för att användas till byggande och underhåll av allmänna och enskilda vägar i närområdet. Som exempel kan nämnas att för att bygga en kilometer motorväg går det åt ca 64 000 ton ballast. Det innebär att det i värsta fall skulle kunna ta över tre år innan Swerock kan leverera tillräckligt med material för att tillgodose byggandet av en kilometer motorväg.

Hur stort behovet är av material varierar vanligen från år till år, varför det är omöjligt för Swerock att förutse vad en lämplig brytmängd är. För att kunna tillgodose ett varierande behov är det av fundamental betydelse för Swerock att den normala årsproduktionen tillåts uppgå till 100 000 ton och att det utöver detta under 5 år finns möjlighet att bryta upp till 200 000 ton per år. Det maximala uttaget, det vill säga mängden losshållet berg, kommer aldrig att uppgå till mer än 100 000 ton per år. Detta är i enlighet med vad som angivits i miljökonsekvensbeskrivningen och i ansökan. Swerock vill dock, under vissa år, ha möjligheten att lasta och transportera ut mer än 100 000 ton material per år från verksamheten. Swerock anser att det med begreppet ”årsproduktion” inte tydligt framgår vad som avses, vilket är anledningen till att Swerock nu valt att förtydliga villkor 3 på sådant sätt som gjorts ovan. Som framgår av nu reviderat villkor 3 vill Swerock ha möjligheten att under fyra år lasta ut maximalt 200 000 ton material från verksamheten, det vill säga mellan 100 000–200 000 ton. Swerock vill även i denna del vara tydliga med att den beviljade maximala brytmängden om 499 000 ton aldrig kommer att överskridas då detta är den yttre ramen för tillståndet.

270 000 ton av den totala ansökta brytmängden om 499 000 ton avses att avsättas till uppförandet av närliggande vindkraftsparker. Detta innebär att det inte kommer att ske någon ökning av antalet transporter som passerar de bostadshus som är belägna längs med Leksjövägen på grund av ökad utlastning av material. Materialtransporterna till den vindkraftspark som har behov av den största mängden material, kommer istället att gå norrut.

Bullernivåerna som kommer att uppstå med anledning av lastning och transporter kommer vara oförändrade oaktat mängden material som lastas och transporteras ut. Momenten kommer dock att ske oftare under de maximalt fyra åren som den utlastade mängden får uppgå till mellan 100 000 och 200 000 ton. I miljökonsekvensbeskrivningen har Swerock redogjort för att en brytmängd om 100 000 ton kommer att generera i maximalt 52 transportrörelser per dag. Följaktligen kommer antalet transportrörelser under de åren då Swerock lastar ut och transporterar maximalt 200 000 ton material att kunna uppgå till 104 per dag i ett "worst case-scenario". Sett till den totala tillståndstiden är det således frågan om en väldigt begränsad del då ett större antal transportrörelser kommer att tillåtas. Oaktat vilken årlig mängd material Swerock avser att lasta ut har Swerock fortfarande samma bullernivåer och samma arbetstider att förhålla sig till. Det kommer inte att ske någon ökad påverkan på omgivningen på grund av buller med anledning av Swerocks yrkade revidering av villkoret.

Materialåtgången till den planerade norra vindkraftparken, vilken är lokaliserad i den ansökta verksamhetens närhet, bedöms uppgå till 200 000 ton. De transportrörelser som kommer uppkomma till följd av detta projekt kommer inte att påverka närboende under förutsättning att materialet levereras från Swerocks ansökta verksamhet i Ledningsvall. I det fall mark- och miljödomstolen skulle riva upp miljöprövningsdelegationens beslut skulle antalet transporter som rör sig genom byn öka drastiskt. Detta mot bakgrund av att vindkraftsparkens materialbehov skulle behöva tillgodoses av en annan verksamhet.

Materialåtgången till den mindre vindkraftparken lokaliserad sydost om tälkten, på andra sidan av väg 365, bedöms uppgå till maximalt 70 000 ton. Materialbehovet för vägunderhåll av väg 365 mellan Ledningsvall och Tuvträsk, en sträcka om ca 3 mil, bedöms uppgå till ca 70 000 ton fördelat på två år. Dessa två projekt kan sammanlagt komma att uppgå till 105 000 ton bergmaterial under en period om ett år.

En lastbilstransport kan i genomsnitt transportera 35 ton bergmaterial. Vid ett så kallat "worst case-scenario" genererar vindkraftsprojektet sydost om tälkten tillsammans med vägunderhållet, tillsammans i 3 000 transporter per år. Antaget att transporter främst sker vardagar under maj till och med september, d.v.s. under 22 veckor, kommer transporterna genom byn att uppgå till 27 per dag, vilket innebär 54 transportrörelser per dag.

I det fall materialet till den stora vindkraftparken norr om tälkten inte kan levereras från Swerocks verksamhet, kommer ytterligare 104 transportrörelser per dag uppkomma genom byn då materialet kommer att behöva tas från andra tälkter som kommer att behöva använda sig av vägen genom byn för att kunna leverera material till vindkraftparken. Detta alternativ kommer således att medföra större miljöpåverkan i form av buller, damning samt ökade trafikrisker jämfört med Swerocks nu ansökta verksamhet. Sammanfattningsvis är Swerocks nu ansökta verksamhet mycket strategiskt lokaliserad sett till närliggande projekts materialbehov.

Det är högst osannolikt att projekt av denna typ skulle acceptera att få sina leveranser av material utspridda på flera år istället för under ett år i samband med byggnationen, varför Swerock valt att lägga fram yrkande om ändring av villkor 3. Projekt av denna storlek och typ förutsätter att det finns tillgång på material under den förhållandevis korta projekttid under vilken projekten ska genomföras. Detta för att projekten ska hålla sina kostnader och projekteringstid så låga som möjligt.

Miljöprövningsdelegationens villkor kommer att kraftigt begränsa Swerocks möjlighet att tillgodose närområdets behov av material. Detta kommer innebära en stor konkurrensnackdel för Swerock och resultera i ekonomisk skada för bolaget. Om entreprenörer i närområdet nödgas att köpa material av andra leverantörer kommer detta därtill att innebära en mycket stor ökning av påverkan på miljön. Swerocks täkt är lokaliserad i ett område där det finns ett stort behov av material. Om vindkraftsparkerna ska transportera material från andra täkter kommer fordonen att behöva transportera material som kortast 8 mil tur och retur, vilket kommer resultera i betydande utsläpp till miljön. Om villkoret behålls i sin nuvarande lydelse kommer Swerocks ansökta verksamhet inte kunna bedrivas på det sätt som har planerats och varit en förutsättning i miljökonsekvensbeskrivningen. Att föreskriva villkor som medför att verksamheten inte kan bedrivas på det sätt som ansökan förutsätter är i strid med praxis.

Villkor 5

Miljöprövningsdelegationen har föreskrivit att riktvärdena för buller ska sänkas med 5 dB(A) vid skutknackning som alstrar så kallade impulsjud under den tid som skutknackning pågår. Det föreskrivna villkoret strider mot praxis. Mark- och miljööverdomstolen har prövat frågan om impulsjud i mål M 3742-15 samt i M 6236-18 (MÖD 2018:16).

Swerock inkom den 22 april 2021 med en bullerrapport framtagen av Tunemalm Akustik. Bullerrapporten visar att skutknackarens maximala ljudnivå kommer att uppgå till som mest 40 dBA. Detta innebär att skutknackarens maximalnivå underskrider de övriga maskinernas ekvivalenta ljudnivå med mer än 6 dBA. Detta innebär att skutknackningen inte kommer att uppfattas som ett impulsjud vid närliggande bostäder. Skutknackaren kommer således inte att överhuvudtaget utgöra en bullerstörning. Det saknas därför anledning att begränsa bullernivåerna ytterligare.

En generell sänkning av bullernivåerna i enlighet med vad miljöprövningsdelegationen föreskrivit kommer att få motsatt effekt. Övriga bullerkällor kamouflerar ljudet från skutknackaren. Således kommer villkoret med stor sannolikhet att resultera i att skutknackningen upplevs som störande då ljudkällan kan bli mer framträdande i jämförelse med de andra delarna av verksamheten. Denna del av villkoret fyller således ingen funktion då den snarare kommer att få motsatt effekt.

Det är därtill så att villkoret i sin nuvarande lydelse är oförutsebart för Swerock. Det anges att bullervärdena ska sänkas för det fall skutknackningen alstrar impulsjud. Det bör påpekas att det alltid alstras impulsjud precis invid skutknackaren, dvs. inom verksamhetsområdet. Det relevanta vid bedömningen av impulsjud är dock hur det

uppfattas vid närliggande bostäder, inte inom verksamhetsområdet. Villkoret innebär således att Swerock tvingas sänka bullervärdena pga. något som inte utgör ett problem vid de närliggande bostäderna.

En sänkning av bullervärdena medför därutöver att Swerock inte kan bedriva den beviljade verksamheten då bolaget inte kan innehålla en sänkning av bullervärdena med 5 dBA. Det går inte heller att utöva tillsyn på ett sådant villkor. Av praxis framgår att en tillståndsmyndighet inte får föreskriva villkor för verksamheten som innebär att driften av verksamheten omöjliggörs. Om villkoret får bestå i sin nuvarande utformning så innebär det att Swerock inte alls kan bedriva den ansökta verksamheten. Detta är således i strid med praxis.

Miljöprövningsdelegationen har genom villkor 5 även föreskrivit att Swerock ska genomföra kontrollmätningar av buller en gång per år under verksamhetens tre första år i drift. Swerock anser att denna del av villkoret är orimligt ur ett ekonomiskt och skälighetsperspektiv enligt 2 kap. 7 § miljöbalken då detta inte medför någon miljönytta. Bullerrapporten är baserad på scenarion innebärande att samtlig utrustning är igång under dagtid (06.00-18.00), samt att samtlig utrustning, bortsett från borring och skutknackning, är igång under kvällstid (18.00-22.00).

Rapporten visar att det endast är vid ett scenario som riktvärdena för industribuller överskrids med 1 dBA. Detta scenario baseras på att krossarna placeras i tåktens södra del, helt utan avskärmning. Swerock kommer dock att uppföra en bullervall vars placering kommer att anpassas utefter verksamheten. Därtill kommer Swerock inte att bedriva krossning under kvällstid, vilket fastställts i villkor 5. Detta innebär således att bullernivåerna i realiteten inte kommer att överskrida riktvärdena för buller.

Mot bakgrund av detta anser Swerock att det är fullt tillräckligt att kontrollmätningar genomförs vid ett tillfälle under verksamhetens första driftår och därefter om förändringar skett som kan medföra ökade bullernivåer.

Villkor 7

Miljöprövningsdelegationen har föreskrivit villkor 7 på sådant sätt att Swerocks möjlighet att bedriva utlastning och leverans av material kraftigt begränsas. Swerock har ett stort behov av att kunna bedriva utlastning och leverans under en så stor del av dygnet som det är möjligt för att kunna bemöta det behov som finns av materialet. En inskränkning av arbetstiden för transporter från den föreslagna tiden 06.00-22.00 till 07.00-18.00 skulle få en betydande negativ påverkan på Swerocks verksamhet.

Swerock inkom den 22 april 2021 med en bullerrapport framtagen av Tunemalm Akustik. Bullerrapporten visar att uttransporterna kan komma att medföra höga momentana ljudnivåer som tangerar riktvärdet. Riktvärdet för maximal ljudnivå vid uteplats är 70 dBA för befintliga bostäder, enligt Naturvårdsverkets vägledning. Den maximala ljudnivån 70 dBA får enligt vägledningen överskridas maximalt fem gånger per timme. Vi maximalt uttag i tåkten kommer det att ske maximalt tre passager av transporter per timme. Detta innebär således att riktvärdena innehålls.

Den största delen av verksamhetens materialtransporter kommer dock att gå norrut mot den större av de två planerade vindkraftsparkerna och således inte längs med Leksjövägen. Detta innebär att det inte föreligger någon risk för att bullernivåerna skulle öka på grund av nu ansökt verksamhet. Verksamheten kommer således inte att generera i någon oacceptabel påverkan på fastigheten A.

Mark- och miljööverdomstolen har i avgörandena mål M 9015-17 samt M 7582-18 konstaterat att det saknas skäl att tidsmässigt begränsa en verksamhet som innehåller Naturvårdsverkets riktvärden för industribuller. Det kan inte heller föreligga någon anledning att inskränka transportverksamheten tidsmässigt mot bakgrund av att Naturvårdsverkets riktvärden vad gäller vägbuller innehålls.

Inskränkningen av verksamhetstiderna vad gäller transportverksamheten kommer innebära en betydande konkurrensnackdel för Swerock. Det föreslagna villkoret är baserat på att det finns en efterfrågan från kunder som sträcker sig mellan 06.00 och 22.00. Om Swerock inte ges tillstånd att lasta ut eller leverera material denna tid kommer kunder och potentiella kunder att vända sig till konkurrenter. Detta kommer innebära en betydande ekonomisk förlust för Swerock och innebär en betydande begränsning av bolagets möjlighet att bedriva verksamhet, varför Swerocks yrkande ska beviljas.

Swerock anser därtill att det sista stycket i villkor 7 är otydligt formulerat. Villkoret är formulerat på sådant sätt att det framstår som att tillsynsmyndigheten har möjlighet att inskränka arbetstiderna ytterligare vid behov. Miljöprövningsdelegationen har i det nu överklagade beslutet uttryckligen angett att syftet med villkoret är att Swerock ska kunna beviljas utökade arbetstider om särskilda skäl föreligger. Leveranser av material till samhällsviktiga behov har angivits som särskilda skäl i beslutet. Swerock anser mot bakgrund av detta att villkoret ska omformuleras i enlighet med vad bolaget föreslagit för att förtydliga dess syfte och eliminera risken för missförstånd.

Villkor 8

Miljöprövningsdelegationen har i villkor 8 föreskrivit att Swerock endast behöver samråda med berörd sameby om det framkommit att ett sådant behov finns. Därtill anger villkor 8 att Swerocks täktverksamhet, under perioden 1 oktober till 30 april, endast får bedrivas i den omfattning som berörd sameby medger, samt att uppehåll i delar eller hela verksamheten ska göras om sådant behov framkommer från samebyn. Att Swerock endast behöver samråda med berörd sameby om det framkommit att ett sådant behov finns står i direkt strid med villkorets första mening. Denna del av villkoret ska därför upphävas.

Av praxis framgår att tillståndsvillkor ska ses i samband med de stränga sanktioner som följer av överträdelse, såsom återkallelse av tillstånd och ett straffrättsligt ansvar. Villkor måste därför vara så preciserade att det kan konstateras om en överträdelse skett och om den kan läggas till grund för sanktioner. Att tillståndsvillkor är precisa har

direkt betydelse för att en verksamhetsutövare ska kunna bedöma villkorens innehåll och för att villkoren ska få genomslag i praktiken.

Villkoret, så som det nu formulerats, uppfyller inte kravet på att vara tydligt och preciserat. Villkorsformuleringen bidrar inte till någon förutsebarhet vilket kommer göra det mycket svårt för Swerock att efterleva.

Att ett tillstånd som vunnit laga kraft gäller mot alla och envar, såvitt avser de frågor som prövats i domen eller beslutet framgår av 24 kap. 1 § miljöbalken. Detta betyder att tillståndet har rättskraft, vilket i sin tur innebär att tillsynsmyndigheten är förhindrad att ställa krav på verksamheten vad avser de frågor som är hanterade i tillståndet. Ett lagakraftvunnet tillstånd får inte heller inskränkas. Syftet med tillståndets rättskraft är att det tydligt ska framgå vilka skyldigheter verksamhetsutövaren har och vilka åtgärder denne är skyldig att vidta. Det ska alltid finnas en förutsebarhet för att möjliggöra en säker och ändamålsenlig drift av verksamheten.

Villkoret är för närvarande utformat på sådant sätt att Vapsten sameby när som helst under 7 av årets 12 månader kan besluta att Swerock inte får bedriva någon verksamhet alls. Detta innebär således att Swerocks lagakraftvunna tillstånd i realiteten skulle gälla mot alla och envar, förutom Vapsten sameby. Det kan knappast ha legat i lagstiftarens intention vid införandet av bestämmelsen att ett lagakraftvunnet tillstånd vid tillfällen ska kunna inskränkas av andra än verksamhetsutövaren. Villkoret står således även i strid mot 24 kap. 1 § miljöbalken.

Swerock ställer sig dock även fortsättningsvis positiva till att under den bestämda perioden, 1 oktober till den 30 april, samråda med Vapsten sameby. Det är av stor vikt för Swerock att täktverksamheten och Vapsten samebys rennäring kan samexistera. Samrådsförfarandet öppnar upp för dialog och kompromisser vilket gör att respektive verksamhet kan bedrivas utan större påverkan på den andra verksamheten. Den nu ansökta verksamheten är befintlig och har hittills kunnat bedrivas utan någon oacceptabel påverkan på rennäringen. Rennäringen har inte heller bidragit till någon oacceptabel påverkan på täktverksamheten. Mot bakgrund av detta ska villkor 8 revideras i enlighet med vad Swerock yrkat.

Villkor 17

I det villkor Miljöprövningsdelegationen fastställt anges att täkten ska efterbehandlas inom tillståndstiden. Swerock har i sin ansökan yrkat på en tillståndstid på 25 år. Den föreslagna tillståndstiden är bland annat baserad på behovet av material samt den förväntade bryttakten i relation till potentiella arbetstider. Miljöprövningsdelegationen har genom tillståndsbeslutet satt tillståndstiden till 17 år, vilket således innebär en långt mer begränsad tillståndstid för Swerock. Att verksamheten därtill ska villkoras med att efterbehandling av täkten ska ha skett inom den begränsade tillståndstiden förfaller varken möjligt eller realistiskt.

Det är av stor vikt att täktområdet efterbehandlas och det föreligger inte risk för att efterbehandling inte genomförs om det inte sker inom ramen för tillståndstiden.

Swerock är som verksamhetsutövare skyldig att efterbehandla det nu ansökta området och kommer även att göra så när täktverksamheten är avslutad. Efterbehandlingen sker vanligen i samråd med länsstyrelsen. Att genomföra efterbehandlingen efter att tillståndstiden löpt ut försvårar inte tillsynsmyndighetens arbete och möjlighet att ingripa. Tillsynsmyndigheten har alla möjligheter att rikta förelägganden mot Swerock för det fall tillsynsmyndigheten skulle anse att efterbehandlingen inte sker i enlighet med beslutad efterbehandlingsplan.

Därtill strider villkorsformulering mot 20 c § i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (FMVH). FMVH anger att ett tillsynsmyndigheten får meddela beslut om att en täkt är avslutad även om inte hela området har efterbehandlats, om det område som återstår att behandla inte är större än 2 hektar och det på detta område inte bedrivs någon verksamhet som är tillstånds- eller anmälningspliktigt enligt miljöprövningsförordningen. Efter att ett sådant beslut meddelats får upplag av massor som uppkommit i verksamheten finnas kvar på området i högst fem år.

Delegering

De frågor som miljöprövningsdelegationen beslutat att delegera åt tillsynsmyndigheten är redan reglerade inom ramen för villkor 7 respektive 15. Det fyller således ingen funktion att delegera frågorna till tillsynsmyndigheten då detta endast resulterar i en dubbelreglering. Delegeringen ska således upphävas.

Swerocks bemötande av motparternas överklaganden

Swerock anser att tillstånd kan meddelas i enlighet med vad bolaget yrkat i sitt överklagande. För det fall mark- och miljödomstolen mot förmodan inte skulle meddela tillstånd för den ansökta verksamheten instämmer Swerock i vad länsstyrelsen anför vad gäller att Swerock ska beviljas brytning i syfte att efterbehandla området på så sätt att området återställs på ett säkert sätt.

Vapsten sameby

Miljöprövningsdelegationen har gjort en korrekt bedömning av den ansökta verksamhetens tillåtlighet och konstaterar i sitt beslut att den ansökta verksamheten inte kommer att påverka rennäringsen på sådant sätt att hinder för verksamheten föreligger.

Miljöprövningsdelegationen har förenat beslutet om täkttillstånd med ett villkor som anger att Swerock ska samråda med berörd sameby under perioden 1 oktober till 30 april om bolaget avser att bedriva verksamhet. Swerock är av åsikten att detta villkor är tillräckligt för att tillförsäkra att rennäringsen inte utsätts för någon otillåten påverkan.

Bestämmelsen i 3 kap. 5 § miljöbalken stadgar att mark- och vattenområden som har betydelse för rennäringsen så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som *påtagligt* kan försvåra näringsens bedrivande. Vidare ska områden som är av riksintressen för rennäringsen skyddas mot åtgärder som *påtagligt* kan försvåra näringsens bedrivande. Av uttrycket ”så långt som möjligt” följer att det ska göras en avvägning när det uppstår intressekonflikt mellan rennäringsen och andra intressen gällande användningen av ett

visst område. Enligt förarbetena ska avvägningen ta hänsyn till de praktiska och ekonomiska konsekvenserna av paragrafens skydd. I första hand ges utrymme för samhällsekonomiska hänsynstaganden, t.ex. regional- eller sysselsättningspolitiska intressen. Vidare ska bedömningsgrunderna i 3 kap. 1 § miljöbalken beaktas. Faktorer som därmed kan vägas in är långsiktighet, möjligheten att kombinera intressen samt att prioritera allmänna intressen framför enskilda.

Med uttrycket ”påtagligt” menas att en bagatellartad påverkan kan uteslutas och att endast sådana åtgärder som kan ha en bestående negativ inverkan eller tillfälligt ha en mycket stor negativ inverkan åsyftas. Så som angivits tidigare under processens gång är den aktuella verksamheten en befintligt etablerad täktverksamhet med en begränsad geografisk utvidgning. Nu aktuell verksamhet är lokaliserad ca 17 kilometer utanför riksintresseområde och kärnområde för rennäringsen. Vidare är verksamheten lokaliserad på ett betydande avstånd från Vapstens flyttleder. Den geografiska utvidgningen bedöms därmed inte, med hänsyn till det stora avståndet mellan verksamheten och rennäringsen, medföra att det uppstår någon ökad påverkan på renskötseln.

Vapsten anför att det åligger en skyldighet för sökanden att utreda och redogöra för eventuell påverkan på rennäringsen oaktat lokaliseringen, med hänsyn till mark- och miljödomstolens avgörande den 11 februari 2021, i mål nr P 1592-20. Av det angivna målet framgår följande: *”Även om en åtgärd vidtas utanför ett riksintresseområde kan den innebära påtaglig skada på riksintresset och därför vara otillåten. Det avgörande är inte om åtgärden är lokaliserad inom eller utanför det utpekade riksintresseområdet. Det är åtgärdens konsekvenser för riksintressets värden och egenskaper som ska bedömas.”*

Swerock instämmer med Vapsten vad gäller att det åligger verksamhetsutövaren att utreda och redogöra för eventuell påverkan. Denna utredningsskyldighet sträcker sig dock endast så långt det är skäligt enligt 2 kap. 7 § miljöbalken att kräva en utredning. Om kraven på utredningen är omfattande och kostsamma i jämförelse med syftet och miljönyttan med utredningen så behöver verksamhetsutövaren inte vidta utredningen. Så som Swerock redogjort för i ansökningshandlingarna, samt bl.a. i Swerocks yttrande daterat den 22 april 2021, ger täktverksamheten upphov till buller, transporter, vibrationer- och luftstötsvågor och damning.

Swerock har låtit Tunemalm Akustik och Nitro Consult bistå i att ta fram utredningar vad gäller bullerpåverkan respektive påverkan från vibrationer- och luftstötsvågor. Dessa utredningar visar att påverkansområdet är lokalt begränsat. Täktens upphov till buller samt vibrations- och luftstötsvågor är således inte något som påverkar riksintresseområdet, vilket är lokaliserat 17 kilometer bort. Även damning och transporter ger endast upphov till en lokal påverkan, vilket innebär att riksintresset inte heller påverkas av dessa faktorer. Den ansökta verksamheten riskerar, med hänsyn till avståndet, således inte heller att medföra skada på flyttleder.

Vapsten hänvisar även till Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 20 maj 2020 i mål nr M 2288-18, i vilket domstolen ansåg att den aktuella verksamheten kunde

komma att påverka rennäringens intresset på ett oacceptabelt vis. I målet var det fråga om en nyetablering av en täkt inom ett område som var föremål för översyn i Sametingets regi, på grund av att det utgjorde ett nyckelområde för rennäringen. Vidare skulle etableringen innebära ett betesbortfall motsvarande 8 ha, samtidigt som exploateringen tillsammans med den befintliga vägen E4:an skulle försvåra för både bete och flyttningar. Det kunde således redan på ett översiktligt plan kunna förutses att verksamheten i det fallet skulle komma att påverka rennäringen. Omständigheterna i målet skiljer sig således så markant från nu aktuell verksamhet att målet inte kan ges någon vikt i föreliggande prövning. Olikheterna i förutsättningarna är helt enkelt för stora.

Det nu aktuella verksamhetsområdet är inte utpekade som ett särskilt viktigt betesområde, men ingår i Vapstens område för förvinterland, vinterland och vårvinterland. Rennäringen kan eventuellt komma att störas av buller och trafik när verksamheten pågår. Verksamheten har dock en mycket begränsad påverkan på renarnas förflyttning, vistelse och bete i området.

Miljöprövningsdelegationen har bedömt att kumulativa effekter kan komma att uppstå i närområdet. Bolaget bedömer dock, liksom miljöprövningsdelegationen, att Swerocks nu ansökta verksamhet inte kommer att påverka rennäringen på sådant påtagligt sätt att verksamheten inte är tillåtlig. Mot bakgrund av att Swerock enligt villkor ska samråda med Vapsten under vinterbetesperioden är risken för oacceptabel påverkan på rennäringen begränsad. Swerock har redogjort för de skyddsåtgärder som avses att vidtas för att förhindra eventuella olyckor, samt åtgärder för att begränsa damning inne i tälten och utmed transportvägar.

Swerocks verksamhet har tidigare kunnat samexistera med rennäringen utan problem och förutsättningarna för samexistensen kommer inte att förändras. Swerocks bedömning är således även fortsättningsvis att den aktuella verksamheten endast kommer att innebära en begränsad och inte oacceptabel påverkan på rennäringen i området.

Swerock anser att med bolagets förslag till reviderat villkor 8 fyller det sitt syfte. Swerock ställer sig även fortsättningsvis positiva till att under den bestämda perioden, 1 oktober till den 30 april, samråda med Vapsten sameby.

Stöttingfjällets miljöskyddsförening och Föreningen Svenskt Landskapsskydd

Swerock har i sitt yttrande daterat den 22 april 2021 redogjort för ett axplock av de projekt bolaget avser att avsätta material till. De planerade vindkraftsparkerna innefattas i dessa projekt och beräknas ha behov av ca 270 000 ton material. Resterande tillståndsgiven mängd kommer främst att avsättas för att användas till byggande och underhåll av allmänna och enskilda vägar i närområdet. Vilka projekt Swerock avser att leverera till är upp till Swerock som bolag att avgöra. Det föreligger inte något stöd i lag för en prövningsmyndighet att vare sig påverka eller begränsa en civilrättslig avtalsrelation för att reglera var en bergtäkt avsätter sitt material.

Swerock motsätter sig miljöskyddsföreningens påstående om att bolaget som verksamhetsutövare skulle vara föremål för polisanmälan om illegal täktverksamhet. Swerock bedriver nu befintlig täktverksamhet inom ramen för gällande tillstånd. Swerock har således rätt enligt 24 kap. 1 § miljöbalken att bedriva den tillståndsgivna verksamheten, varför påståendet om illegal täktverksamhet ska lämnas därhän.

K.N.

Påståendet om minskat marknadsvärde

Huruvida fastighetens marknadsvärde förändras på grund av täktverksamheten är en fråga som ligger utanför ramen för nu aktuell prövning. Synpunkten ska således lämnas därhän.

Transporter

Swerock motsätter sig K.N:s påstående om att Leksjövägen skulle vara en privat väg på vilken Swerocks transporter inte får köra. Leksjövägen är en enskild väg och det föreligger inte några begränsningar som skulle innebära förhinder för Swerocks transporter att använda vägen. Så som Swerock angivit i sitt överklagande kommer den största delen av verksamhetens materialtransporter att gå norrut från verksamhetsområdet mot den större av de två planerade vindkraftsparkerna och således inte längs med Leksjövägen.

Vägen norrut är ännu inte anlagd. Det mest troliga framtidsscenarioet är att vindkraftsparkernas tillstånd kommer att fastställas, vilket innebär att en lämplig körväg kommer att anläggas för materialtransporterna och andra leveranser. Om vindkraftsparkerna mot förmodan inte skulle beviljas tillstånd kommer produktionsmängden att fördelas jämnare på den totala tillståndstiden, vilket innebär att transporterna inte kommer att ge upphov till en otillåten påverkan på fastigheterna längs Leksjövägen.

Som framgår ovan kommer riktvärdena för maximal ljudnivå för transporter att innehållas vid närliggande bostäder. Då den största delen av verksamhetens materialtransporter kommer att gå norrut och således inte längs med Leksjövägen, föreligger det inte heller någon risk för att bullernivåerna skulle öka på grund av nu ansökt verksamhet. Verksamheten kommer således inte att generera i någon oacceptabel påverkan på fastigheten. Om Swerock inte skulle beviljas tillstånd till nu ansökt verksamhet skulle antalet transporter genom byn öka då materialet kommer att behövas tas från andra täkter som kommer att behöva använda sig av vägen genom byn för att kunna leverera material till vindkraftsparken.

Kalkälla

Den ansökta verksamheten kommer inte ge upphov till någon grundvattensänkning, då brytning inte sker under grundvattennivån. Detta innebär att vattenförsörjningen inte kommer att påverkas av täkten. Kalkällan är dessutom lokaliserad 800 meter öster om

verksamhetsområdet, vilket innebär att risken för att verksamheten skulle påverka vattnets kvalitet är försvinnande liten och knappast reell. Utvidgningen av täkten kommer att ske i riktning från kallkällan, vilket innebär att förutsättningarna är desamma som vid befintlig verksamhet. Swerock bedömer inte heller att det finns någon risk för att verksamheten ska resultera i sättningar i vägen som kan komma att påverka vattenledningen från kallkällan.

Buller och damm

Swerock kommer att kunna innehålla de fastställda bullervillkoren, vilket även konstaterats av Miljöprövningsdelegationen i beslutet.

Avverkning av skog har skett på fastigheten Z, vilken är lokaliserad mellan den ansökta verksamheten och K.N:s. fastighet. Swerock har inte rådighet över fastigheten Z varken genom ägande eller avtal. Swerock har således inte haft någon möjlighet att påverka skogsavverkningen. De bullerberäkningar som genomförts har dock beaktat avsaknaden av skog på fastigheten Z. Detta innebär således att de bullernivåer som redogjorts för i beräkningarna inte kommer att öka på grund av att skog avverkats.

Swerock är enligt villkor 12 skyldiga att vidta åtgärder för att minimera spridning av damm från täkten och verksamhetens samtliga moment. Swerock avser att genomföra dammbindning inne i täkten och utmed transportvägarna ända fram till allmän väg vid behov. Dammbindningen kommer att genomföras med vatten och lignin. Det ska dock tilläggas att damning framförallt utgör ett arbetsmiljöproblem, då stoft och partiklar tenderar att sprida sig högst lokalt och i en begränsad geografisk utsträckning. 2011 publicerades en rapport som syftade till att utreda eventuella effekter på vegetation som en konsekvens av dammpåverkan från täktverksamhet. Av denna rapport framgår att damning endast utgör ett lokalt problem då stoftet faller till marken redan inom ett par hundra meter, vilket vanligtvis då är inom verksamhetsområdet. Att skog avverkats på fastigheten Z kommer således inte heller innebära att dammspridningen ökar.

Sammanfattningsvis kommer K.N:s. fastighet inte att utsättas för någon oacceptabel störning på grund av buller eller damning som uppstår till följd av täktverksamheten.

Behov

Swerock avser att primärt avsätta till de vindkraftsprojekt som planeras i närområdet. Som bolaget anfört i yttrande daterat 22 april 2021 finns det dock andra potentiella avsättningsområden för bolagets material, så som till infrastrukturprojekt i närområdet. Swerock är således inte beroende av att vindkraftverken beviljas tillstånd för att kunna bedriva nu ansökt verksamhet.

Utebliven jakt

Swerock motsätter sig att jakt inte längre skulle kunna bedrivas i området på grund av verksamheten. Den nu ansökta verksamheten utgörs av en befintlig verksamhet, vars drift inte tidigare påverkat den jakt som bedrivits i området. Swerock är inför varje sprängning skyldiga att informera berörda inom en radie av 1 kilometer från tåkten i förväg. Detta innebär att närboende alltid kommer att ha förvarnats genom personlig kontakt eller via brev innan sprängningar genomförs. Det ska även tilläggas att sprängningarna endast sker under ett begränsat antal gånger per år. Den planerade verksamheten kommer därmed inte att påverka möjligheten till jakt i området.

Det är inte riktigt att den utökade brytmängden skulle generera i en fem gånger större påverkan jämfört med dagens situation. Att brytmängden ökar betyder inte att antalet sprängningar behöver utökas. Detta innebär istället att Swerock kan använda sig av större sprängsalvor för att loss hålla en större mängd material vid varje enskild sprängning. Det krävs alltså inte nödvändigtvis fler sprängningar bara för att brytmängden ökar. Swerocks bedömning är att den planerade verksamheten inte kommer att påverka möjligheten till jakt i området.

Swerock kommer i enlighet med villkor 17 att uppföra stängsel runtom verksamhetsområdet på de platser där fallhöjden är större än tre meter.

Länsstyrelsen

Miljöprövningsdelegationens beslut om tillstånd till täktverksamhet med tillhörande villkorsskrivningar är korrekt. Tillståndsbeslutet är väl avvägt och villkoren nödvändiga och motiverade utifrån de intressekonflikter som råder vid den aktuella lokaliseringen kring buller och rennäring. De beslutade villkoren bedöms inte heller vara alltför ingripande mot Swerock utifrån vad bolaget har uppgett i sina ansökningshandlingar inklusive kompletterande handlingar exempelvis avseende planerad avsättning för materialet, verksamhetsbeskrivning och förslag till villkor. Länsstyrelsen kan dock tillstyrka bolagets förslag till ändrad formulering av villkor 3.

Länsstyrelsen delar även miljöprövningsdelegationens bedömning att bolagets begränsade utredning kring rennäringen inte kan anses vara av sådan karaktär att miljökonsekvensbeskrivningen inte kan godtas. Länsstyrelsen anser således att verksamhetens påverkan på rennäringen kan hanteras med hjälp av villkor i ett tillståndsbeslut. Om mark- och miljödomstolen finner att täktverksamhet med fortsatt brytning inom det aktuella området inte kan anses tillåtligt, anser länsstyrelsen att brytning i syfte att efterbehandla området ska medges för att täktområdet ska kunna återställas på ett säkert sätt.

Bolaget har yrkat att villkor 3, 5, 7, 8 och 17 ska ändras samt att delegeringar till tillsynsmyndigheten ska tas bort. Länsstyrelsen anser att de begränsningar i villkor 5, 7 och 8 som bolaget yrkar på att ändra är nödvändiga för att minska risken för olägenhet från buller till omgivningen och påverkan på rennäringen. Länsstyrelsen delar

miljöprövningsdelegationens motiveringar till de beslutade villkoren och meddelade delegeringar.

Den av bolaget inledningsvis föreslagna ändringen av villkor 3 till ett maximalt årligt uttag om 200 000 ton under 5 år, utgör en fördubbling av den maximala årliga produktionen som bolaget uppgett i sin ansökan. Den föreslagna ändringen innebär en kraftigt ökad bullerbelastning både från täktområdet och från transporter längst transportvägen vars konsekvenser inte är redovisade i bolagets miljökonsekvensbeskrivning. Efter bolagets justering av yrkandet om ändring av villkor 3 tillstyrker länsstyrelsen ändringen.

Bolagets förslag till formulering av villkor 8 är otillräckligt. Det skulle dock finnas fördelar med att förtydliga andra stycket i villkor 8 med en tidsbegränsning och att samebyn kan begära att verksamhet upphör under en period om exempelvis två veckor. Samebyn har överklagat beviljat tillstånd och i första hand yrkar på att verksamheten inte ska få tillstånd och i andra hand att ytterligare villkor ska föreskrivas. Länsstyrelsen drar därför slutsatsen att de av miljöprövningsdelegationen föreskrivna villkoren inte är för långtgående ur perspektivet att minska påverkan på rennäringen i området.

Efterbehandling av ett täktområde är av stor vikt för att ett område ska kunna återgå till skogsmark och på ett säkert sätt kunna beträdas av allmänhet, renar och andra vilda djur efter att verksamheten har avslutats. Efterbehandling är ett arbetsmoment som ingår i en täktverksamhet och dess utförande i det aktuella fallet har också utgjort en viktig del i tillståndsprövningen. Länsstyrelsen är således av den bestämda uppfattningen att efterbehandlingen av den aktuella täkten ska utföras under tillståndstiden enligt villkor 17. Att lämna efterbehandlingen till efter tillståndstiden innebär en osäkerhet kring om och hur efterbehandlingen kommer att ske samt förvärrar tillsynsmyndighetens möjlighet att ingripa om utförd efterbehandling inte anses tillfredsställande. Genom planering och successiv efterbehandling under hela tillståndstiden kan efterbehandling av täktområdet ske inom ramen för tillståndet. Länsstyrelsen ser inga hinder att därutöver vid behov tillämpa 20 c § i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

REMISSYTTRANDEN

Mark- och miljödomstolen har berett Sametinget tillfälle att yttra sig över bolagets och Vapsten samebys överklaganden i målet.

Sametinget

Sametinget tillstyrker Vapsten samebys överklagande.

För att bevilja tillstånd för täktverksamhet förutsätter det att renskötsel fortsättningsvis kan bedrivas utan att påtagligt försvåras, vilket inte bolagets rennäringens utredning visat. För kommande generationers möjlighet att fortsatt bedriva renskötsel måste samebyn ha möjlighet att nyttja renbetesmarker över tid. Rennäringens allmänna intresse ska

tillgodose generationsmålet. Sametingets uppgift är att tillse att den samiska kulturen med rennäringen skyddas över tid och bevaka det allmänna rennäringssintresset.

Swerock skulle ha redogjort för kumulativa effekter på rennäringen. I brist på en ordentligt utredd påverkan på rennäringen instämmer Sametinget i vad Vapsten sameby anfört hos mark- och miljödomstolen. I övrigt hänvisas till Sametingets yttrande i ärendet hos miljöprövningsdelegationen den 13 augusti 2021.

Enligt miljöbalken ska verksamhetsutövaren beskriva, identifiera och bedöma de miljöeffekter som verksamheten kan antas medföra. Det är viktigt att berörda samebyar kommer in i ett tidigt skede i arbetet med att ta fram en miljökonsekvensbeskrivning för att kunna förmedla sina kunskaper och syn på den planerade verksamheten. I en miljökonsekvensbeskrivning ska bland annat följande beskrivas:

- Hur, när och var renskötsel bedrivs i det aktuella området
- Vilken funktion området har för rennäringen
- Samlad bedömning av vilka konsekvenser som kan uppstå för renskötseln inom berörd sameby samt påverkan på samebyns funktionella samband
- Kumulativa, permanenta, tillfälliga, sociala och kulturella effekter
- Redogöra för berörda riksintressen
- Redovisa förebyggande och skadelindrande åtgärder som vidtas för att minimera störningar på rennäringen
- Redovisa aktuell samt förutsägbar intrångsbild för berörd sameby
- Eventuell påverkan på angränsande samebyar
- Redovisa vad som framkommit i samrådet med berörd sameby

När den samiska mark- och vattenanvändningen med renskötseln begränsas och minskar, blir även andra samiska näringar begränsad som livsmedelsförsörjningen med förädling och vidareförädling, det samiska fisket, duodji - den samiska hård- och mjukslöjden som hämtar sitt material från renen och naturen. När renbetesmarker och det sedvanliga nyttjandet minskar får det till följd att de samiska språken riskerar utarmas eftersom de samiska språken är starkt kopplade till den samiska mark- och vattenanvändningen, natur/kulturmiljön. Följden av intrång blir att generationsmålet för den samiska kulturen där kommande generationer samer ska ha möjlighet att fortsatt bedriva och utveckla den samiska kulturen blir allt svårare att uppnå. Det blir svårare att leva på sina traditionella näringar och ungdomar letar sig till andra yrken för sin försörjning. Renskötseln är starkt bärande för att den samiska kulturen i stort ska överleva. Det samiska folkets möjlighet att bevara och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas och tillmätas betydelse

Enligt Sametinget ska villkor till skydd för rennäringen säkerställa att renskötsel kan bedrivas i det aktuella området trots en täktverksamhet. Det innebär att villkoren måste utformas så att de är relevanta under hela driftsperioden inklusive avveckling, och ta höjd för att omvärldsfaktorer, till exempel klimatförändringar, teknikutveckling och drivmedelspriser, kan komma att påverka renskötselns bedrivande under tillståndets giltighetstid. Det kan till exempel innebära att ett tekniskt hjälpmedel blir irrelevant till

förmån för ett mer miljövänligt alternativ, att ett betesområde som anses obehövt för en sameby blir viktigt för en annan eller att användandet av lastbilstransporter minskar.

Om tillåtlighet beviljas ska de villkor som miljöprövningsdelegationen beslutat stå fast. Det ska villkoras att täktverksamheten ska återställa och efterbehandlas renskötselanpassat kontinuerligt under tillståndstiden. Om det bedrivs täktverksamhet under 1 okt–30 april ska verksamhet endast få ske om det anpassas efter samebyns önskemål. Bolaget ska ersätta samebyn för kostnader som orsakas av verksamheten. Villkor ska sättas så att Vapsten samebys renskötsel ska fortsatt kunna bedrivas och renbetesmarkerna nyttjas sedvanligt. Samebyn ska inte behöva ändra sin renskötsel på grund av täktverksamheten. Direkta eller indirekta krav på att bedriva sin renskötsel på visst sätt får inte ställas på samebyn.

Bolagets bemötande

I enlighet med villkor 17 kommer efterbehandling ske succesivt och i samråd med tillsynsmyndigheten och Vapsten sameby. Till dess att efterbehandlingen är slutförd kommer det att finnas stängsel uppsatt i terrängen runt brytningsområdet, där fallhöjden överstiger 3 meter, för att minimera risken för skada.

Swerocks verksamhet har tidigare kunnat samexistera med rennäringen utan problem och förutsättningarna för samexistensen kommer inte att förändras. Swerocks bedömning är således även fortsättningsvis att den aktuella verksamheten endast kommer att innebära en begränsad, om ens någon påverkan, och definitivt inte en oacceptabel påverkan på rennäringen i området.

Miljöprövningsdelegationen har därtill förenat det nu överklagade beslutet om täkttillstånd med ett villkor som anger att Swerock ska samråda med berörd sameby under perioden 1 oktober till 30 april om bolaget avser att bedriva verksamhet. Swerock är av åsikten att detta villkor är tillräckligt för att tillförsäkra att rennäringen inte utsätts för någon otillåten påverkan.

Vad gäller Sametingets påstående om att Swerock ska ersätta samebyn för kostnader som orsakas av täktverksamheten så är inte det en fråga som ska regleras inom ramen för en tillståndsansökan. Skulle Swerocks verksamhet mot all förmodan orsaka kostnader för samebyn så är det upp till samebyn att påvisa skada och sambandet mellan skadan och Swerocks verksamhet. Detta rättsförhållande utgör ett civilrättsligt sådant och ett eventuellt skadeståndsanspråk får göras inom ramen för en sådan process.

SKÄL FÖR BESLUTET

Domstolens prövningsram

Domstolens prövning är begränsad till det överklagade beslutet. Domstolen kan alltså i detta mål enbart pröva om det var rätt av miljöprövningsdelegationen att lämna bolaget tillstånd till täktverksamhet med föreskrivna villkor. Yrkanden framställda av

Stöttingfjällets miljöskyddsförening som går utöver prövningsramen ska redan av det skälet lämnas utan avseende.

I målet har mark- och miljödomstolen att ta ställning till om utredningen i målet är tillräcklig för att pröva ansökan, om miljöprövningsdelegationens beslut ska fastställas eller upphävas och, om domstolen inte finner skäl för ett upphävande, om villkoren 3, 5, 7, 8 och 17 samt delegation i miljöprövningsdelegationens beslut ska justeras och om tillståndet ska förenas med ytterligare villkor rörande åtgärder för att minska konsekvenserna för rennäringen.

Ska ansökan avvisas?

Bakgrund

Under samrådet och i yttrande till miljöprövningsdelegationen påpekade Vapsten sameby att området ligger inom samebyns vinterbetesområde där renar betar varje vinter och att miljökonsekvensbeskrivningen måste utreda konsekvenser och föreslå villkor med hänsyn till rennäringen. Sedan ansökan lämnats in förelade miljöprövningsdelegationen bolaget att inkomma med redogörelse för den planerade verksamhetens konsekvenser på rennäringen med klargörande av påverkan på renarnas förflyttning, vistelse och bete som kan uppkomma på grund av verksamheten inom täktområdet m.m. Bolaget kompletterade ansökan. Miljöprövningsdelegationen anförde i sitt beslut att bolagets utredning kring rennäringen inte var uttömmande, men bedömde inte att det medförde att miljökonsekvensbeskrivningen inte kunde godtas. Enligt miljöprövningsdelegationen påverkade det dock vilka villkor som behövde föreskrivas.

Vapsten sameby har anfört att verksamheten inte ska bedömas som tillåtlig och att miljökonsekvensbeskrivningen brister vad gäller utredning om verksamhetens påverkan på rennäringen. Sametinget har instämt i samebyns bedömning. Swerock har anfört att utredningsskyldigheten sträcker sig så långt det enligt 2 kap. 7 § miljöbalken är skäligt att kräva en utredning och att deras utredning är tillräcklig. Länsstyrelsen har anfört att bolagets begränsade utredning kring rennäringen inte kan anses vara av sådan karaktär

att miljökonsekvensbeskrivningen inte kan godtas och att verksamhetens påverkan på rennärningen kan hanteras med hjälp av villkor i tillståndsbeslutet.

Rättsliga utgångspunkter

Enligt 6 kap. 42 § miljöbalken ska den myndighet som prövar en tillståndsfråga ta ställning till om miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller balkens krav så att den specifika miljöbedömningen kan slutföras. Myndigheten ska göra en fristående bedömning av miljökonsekvensbeskrivningen, antingen i ett särskilt beslut eller i samband med att målet eller ärendet avgörs. En godtagbar miljökonsekvensbeskrivning är en processförutsättning (se prop. 1997/98:45 Del 2 s. 65).

I 6 kap. 35 § miljöbalken regleras vad en miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla vilket omfattar bl.a. uppgifter om rådande miljöförhållanden och en identifiering, beskrivning och bedömning av de miljöeffekter som verksamheten kan antas medföra. Med miljöeffekter avses bl.a. direkta eller indirekta effekter som är positiva eller negativa, tillfälliga eller bestående, kumulativa eller inte kumulativa och som uppstår på hushållningen med mark, vatten och den fysiska miljön. Av 6 kap. 37 § miljöbalken följer att de uppgifter som ska finnas med i en miljökonsekvensbeskrivning ska ha den omfattning och detaljeringsgrad som är rimlig med hänsyn till rådande kunskaper och bedömningsmetoder, och behövs för att en samlad bedömning ska kunna göras av de väsentliga miljöeffekter som verksamheten kan antas medföra.

Av 3 kap. 5 § första stycket miljöbalken framgår att mark- och vattenområden som har betydelse för rennärningen så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringens bedrivande. Vidare framgår av andra stycket att områden som är av riksintresse för rennärningen ska skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

Hos miljöprövningsdelegationen sker prövningen av eventuella brister i en miljökonsekvensbeskrivning med utgångspunkt i bestämmelsen i 22 kap. 2 § miljöbalken (se 19 kap. 5 § miljöbalken). Bestämmelserna i miljöbalkens 22 kap. tillämpas av mark- och miljödomstolen i ansökningsmål. I mål som överklagats till

mark- och miljödomstolen har domstolen att tillämpa lagen (1996:242) om domstolsärenden om inte annat föreskrivs i lagen (2010:921) om mark och miljödomstolar, LOM, eller annan lag (se 5 kap. 1 § LOM). För det fall mark- och miljödomstolen bedömer att det föreligger sådana brister i miljökonsekvensbeskrivningen att ansökan ska avvisas ska detta således ske med stöd av 10 § andra stycket lagen om domstolsärenden (se rättsfallet MÖD 2012:5, jfr NJA 2008 s. 748).

Bolagets redogörelse för verksamhetens effekter för rennäringen

Bolaget har beskrivit att verksamheten inte ligger inom område som är av riksintresse för rennäringen och att platsen är belägen långt utanför flyttlederna för Vapsten sameby. Bolaget har vidare uppgett att täktverksamheten kan samexistera med rennäringen och att konsekvenserna kan anses hamna på en godtagbar nivå. Som konsekvenser har angetts att betesmarker för rennäringen kommer att minska inom området och att rennäringen kan störas av buller och trafik när verksamhet pågår, men att verksamheten har en mycket begränsad påverkan på renarnas förflyttning, vistelse och bete i området då arealen för vinterbetesmarkerna är mycket stora. Bolaget har också föreslagit skyddsåtgärder för rennäringen med bl.a. samråd med samebyn mellan den 1 oktober och 30 april.

Mark- och miljödomstolens bedömning

En miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla en redogörelse över verksamhetens effekter för rennäringen. Information om samebyarnas markanvändning kan bl.a. hämtas från Sametingets nedladdningsbara kartor, vilket bolaget gjort i aktuellt mål. I den användarinformation som ges till kartorna framgår att kartorna enbart ger en första inblick i enskilda samebyars markanvändning och att avvikelser kan förekomma och att samråd/samplanering alltid ska hållas med berörd sameby. Kartorna uppges redovisa hur samebyarna använder sin mark under ett slags idealiserat ”normalår” och att faktiska förhållanden ofta avviker från redovisningen. Slutligen poängteras att markområden som inte finns angivna i redovisningen under vissa förhållanden kan vara helt avgörande för att kunna bedriva renskötsel. Utifrån dessa omständigheter är det

således inte tillräckligt att beskriva en verksamhets påverkan på rennäringsen enbart utifrån den markanvändning som beskrivs på Sametingets kartor. Verksamhetsutövaren behöver, utifrån förutsättningarna i varje enskilt fall, inom ramen för miljökonsekvensbeskrivningen kontakta berörda samebyar för att kunna lämna en redogörelse över hur markanvändningen ser ut och således kunna ta ställning till verksamhetens påverkan på rennäringsen.

I mål som gäller täkter är det inte ovanligt att verksamhetsutövaren i sin miljökonsekvensbeskrivning ger en översiktlig beskrivning av rennäringsen i området utifrån Sametingets kartor och att utredningen under handläggningen sedan kompletteras med uppgifter från sökanden och, i stor utsträckning, från berörd sameby. Bl.a. kan värdefull information finnas i samebyarnas renbruksplaner. I målet saknas dock en redogörelse över hur samebyn använder den aktuella marken och hur betesförhållandena ser ut på platsen. Vidare finns brister i beskrivningen av de kumulativa effekterna för rennäringsen. Av 2 kap. 1 § miljöbalken följer att det är verksamhetsutövaren som har att visa att de förpliktelser som följer av 2 kap. miljöbalken iakttas. Det är vidare verksamhetsutövarens ansvar att ta fram miljökonsekvensbeskrivningen. Det kan således inte åläggas samebyn att inkomma med dessa uppgifter till tillståndsprovande myndighet.

Mark- och miljödomstolen bedömer att det utan en redovisning av samebyns markanvändning i området är mycket svårt att bedöma om verksamheten är tillåtlig enligt 2 och 3 kap. miljöbalken. Miljöprövningsdelegationen har, med föreskrivande av villkor till skydd för rennäringsen, bedömt att verksamheten är tillåtlig.

Ansökan rör täktverksamhet inom ett område som sedan tidigare är påverkat av sådan verksamhet. Bolagets tidigare tillstånd (se mark- och miljödomstolens dom den 8 februari 2010 i mål 1708-10) omfattade uttag av högst 99 000 ton berg under ca 10 år inom ett brytningsområde av 13 000 m² och ett verksamhetsområde om 41 000 m². Miljöprövningsdelegationens aktuella beslut omfattar brytning av högst 499 000 ton berg under en tid av ca 17 år inom ett brytningsområde på ca 51 000 m² och ett

verksamhetsområde om ca 10 hektar. Den aktuella täktverksamheten ligger vidare i direkt anslutning till verksamhetsområdet för Fjällberg vindkraftpark som, om den uppförs, också kommer att medföra en påverkan på rennäringsen. Den valda lokaliseringen förefaller således vara lämplig då verksamheten vid en första anblick synes utgöra en mindre påverkan på rennäringsen än om det skulle vara fråga om en nyetablering i ett sedan tidigare opåverkat område. Lokaliseringen är också lämplig utifrån närheten till det tänkta avsättningsområdet.

Det kan argumenteras att det utifrån dessa omständigheter och med föreskrivande av ett villkor med möjlighet för samebyn att stoppa täktverksamhet under vinterbetesperioden så torde verksamheten kunna bedrivas utan risk för att den påtagligt kan försvåra näringarnas bedrivande. För att kunna ta ställning till om villkoret är tillräckligt för att samexistens mellan de olika näringarna ska vara möjlig krävs dock en beskrivning av samebyns faktiska markanvändning i området och de kumulativa effekterna för rennäringsen (jfr t.ex. Mark- och miljööverdomstolens dom den 20 maj 2020 i mål M 2288-19). Den beskrivning som lämnats av bolaget är inte tillräcklig och det föreligger därför brister i miljökonsekvensbeskrivningen.

Bristen i bolagets miljökonsekvensbeskrivning är så allvarlig att den enligt mark- och miljödomstolens mening utgör ett processhinder och miljöprövningsdelegationen borde därför ha avvisat ansökan. Mot bakgrund av att delegationen redan förelagt bolaget om komplettering och bolaget inte i tillräcklig omfattning givit in redovisning över samebyns markanvändning saknas det anledning att återförvisa målet till förstainstansen för fortsatt handläggning. Miljöprövningsdelegationens beslut ska därför undanröjas och bolagets ansökan avvisas.

Vid denna utgång finns inte anledning att ta ställning till frågan om verksamhetens tillåtlighet eller till yrkanden om ändrade och nya villkor för verksamheten.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-11)

Överklagande senast den 1 juni 2023.

Emma Granberg

Per Lagervall

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Emma Granberg (ordförande) och tekniska rådet Per Lagervall samt de särskilda ledamöterna Gunnar Önevall och Christer Nygren. Föredragande har varit tingsnotarien Emma Tafvelin Rosendal.